

Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: *Το 'παράδειγμα' των Φιλοσοφικών Σχολών*

Ενότητα: Δομή εργασίας

Βασίλειος Φούκας
Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ**

Δομή Εργασίας

**Βασίλειος Φούκας
Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής**

Σεμινάριο 2ο

Δομή της εργασίας

- **Εξώφυλλο:** ίδρυμα (Πανεπιστήμιο, Σχολή, Τμήμα, Τομέας, μάθημα, διδάσκων), **τίτλος εργασίας**, *ονοματεπώνυμο συγγραφέα*, τόπος και χρόνος συγγραφής της εργασίας
- **Πίνακας περιεχομένων (αρίθμηση σελίδων)**
- Πρόλογος – Κεφάλαια / Ενότητες και υποενότητες, Επίλογος / Συμπεράσματα – Πηγές-Βιβλιογραφία – Παράρτημα (αν υπάρχει)

Τεχνογραφία/ τεχνολογία των παραπομπών

*«...Οι υποσημειώσεις και οι παραπομπές γράφονται
για να διαβαστούν...»*

Οι υποσημειώσεις και οι παραπομπές γράφονται για να διαβαστούν. Ας μη θεωρηθεί αυτονόητη ετούτη η πρόταση: ένα υψηλό ποσοστό συγγραφέων, επιμελητών και εκδοτών συμπεριφέρονται εντελώς διαφορετικά – θεωρούν φαίνεται πως οι υποσημειώσεις και οι παραπομπές πρέπει απλώς να υπάρχουν: τις λογαριάζουν είτε σαν οπτικό ποίκιλμα, που μετατρέπει ένα κείμενο από εκλαϊκευτικό σε επιστημονικό, είτε σαν μια ηθική τους υποχρέωση προς τον μελλοντικό ερευνητή του ίδιου θέματος είτε, τέλος, σαν τον βοηθητικό χώρο όπου στριμώχνουμε ό,τι δεν κατορθώσαμε να βολέψουμε στο κυρίως σώμα.

Συχνά ξεχνάμε ότι το μάτι του αναγνώστη, κάθε φορά που φτάνει σ' έναν δείκτη υποσημείωσης, σκαλώνει: ο νους-του διστάζει, τί να διαλέξει, τη ροή του κειμένου ή το μυστικό που υπόσχεται ο αριθμός; Στη συνάντησή αυτήν κόβεται απότομα ο βηματισμός της ανάγνωσης: ο συγγραφέας λοιπόν θα πρέπει να έχει φροντίσει, να έχει από πριν στοχαστεί, πώς θα γίνει ομαλά η αρμογή κειμένου και παραπομπής, πώς η υποσημείωση θα ταιριάζει στο σώμα. Αλλιώς η εναλλαγή

Οι υποσημειώσεις και οι παραπομπές:

- σχολιάζουν,
- επεξηγούν,
- προσθέτουν πληροφορίες,
- στηρίζουν όσα διατυπώνονται στο κείμενο.

συνάρτηση του πληροφορητή. Η παράπομπή γίνεται για να ξέρει ο αναγνώστης ποιος μας έμαθε τα όσα του λέμε, κι όχι απλώς για να πειστεί αόριστα πως κάπου στηριζόμαστε. Ούτε είναι η «βιβλιογραφική τεκμη-

Όμως το επιστημονικό κείμενο είναι διάλογος με το υλικό διάλογος και σύνθεση, σύμφωνοι, ωστόσο οι χαρακτηριστικοί συγγραφείς που πετυχαίνουν να δείξουν ταυτόχρονα –σαν σε κάτι παλιά υφαντά– και το σχέδιο και την ύφανση είναι λιγότεροι. Οι περισσότεροι δεν διαθέτουμε τέτοιες αρετές· το φρόνιμο λοιπόν είναι να περιοριζόμαστε στην επίσης δυσκολοαπόκτητη επιδεξιότητα του καλού εμπόρου, που τη μια παρουσιάζει το σχέδιο, την καλή, κι ύστερα αναστρέφει το πανί για να δείξει πως είναι γερά υφασμένο.

Τεκμηρίωση: παραπομπές -υποσημειώσεις

- Υποστήριξη – τεκμηρίωση θέσεων που διατυπώνονται στο σώμα του κειμένου ή παραπομπή σε πρόσθετα στοιχεία/ πληροφορίες.
- Η παραπομπή γίνεται με συνεχόμενη αρίθμηση στο υποσέλιδο του κειμένου (όχι παραπομπές τέλους).
- Η **βιβλιογραφία** μπαίνει στο τέλος της εργασίας αλφαβητικά, με βάση το πρώτο γράμμα του **ΕΠΙΘΕΤΟΥ**.

Πηγές – βιβλιογραφία

- Προηγείται το πρωτογενές υλικό (πηγές):
 - αδημοσίευτο αρχειακό υλικό,
 - νόμοι, νομοσχέδια, διατάγματα,
 - επίσημα έγγραφα,
 - άρθρα εφημερίδων της εποχής,
- και έπεται η σύγχρονη **βιβλιογραφία** και **αρθρογραφία** (δευτερογενείς πηγές)

Βιβλία: αρχικό του ονόματος του συγγραφέα, επώνυμο (στην ονομαστική), πλήρης τίτλος (και τυχόν υπότιτλος) με *italics*, εκδοτικός οίκος, τόπος και χρόνος έκδοσης (χωρίς να μπαίνει , ανάμεσα π.χ. Αθήνα 1990) (τυχόν επανέκδοση με τη μορφή εκθέτη π.χ. 1990⁴).

Π.χ. Αλ. Δημαράς (επιμ.), *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε. Τεκμήρια Ιστορίας*, τόμ. Β΄, Εστία, Αθήνα 1998.

Άρθρα σε συλλογικούς τόμους: αρχικό του ονόματος του συγγραφέα, επώνυμο συγγραφέα (**στην ονομαστική**), πλήρης τίτλος όρθια μέσα σε εισαγωγικά «...», πλήρη βιβλιογραφικά στοιχεία του βιβλίου στο οποίο βρίσκεται το άρθρο, αριθμοί σελίδων άρθρου.

Π.χ. Δ. Κ. Μαυροσκούφης, «Κωνσταντίνος Δ. Γεωργούλης (1894-1968)», στο: Π. Μπέσπαρης, *Γ' Γυμνάσιο Αρρένων Θεσσαλονίκης*, Μπίμπης, Θεσσαλονίκη 2004, σσ.169-186, εδώ σ. 175.

Άρθρα σε περιοδικά: καταγραφή περίπου όπως και η προηγούμενη.

Π.χ. Α. Υφαντή, «Μοντέλα εκπαιδευτικής πολιτικής και εκπαιδευτικός έλεγχος», στο: *Νέα Παιδεία*, τόμ...., τχ. 71, 1994, σσ. 106-117, εδώ σ. 113 ή σσ. 115-116.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις: όπως και παραπάνω, αλλά επιπλέον ηλεκτρονική διεύθυνση και ημερομηνία ανάκτησης.

Π.χ. Δ. Γληνός, *Η ζωή και το έργο του*, 2002. Προσβάσιμο στο: <http://www.education.gr/glinos> [ανακτήθηκε: 17-11-2008].

Λήμματα χωρίς συγγραφέα καταγράφονται με παύλα στη θέση του ονόματος. Για την αλφαβητική σειρά λαμβάνεται υπόψη το πρώτο γράμμα του τίτλου.

Αν δεν υπάρχει ένα εκδοτικό στοιχείο, αυτό σημειώνεται, π.χ.

❖ **χ.χ.** = χωρίς χρονολογία

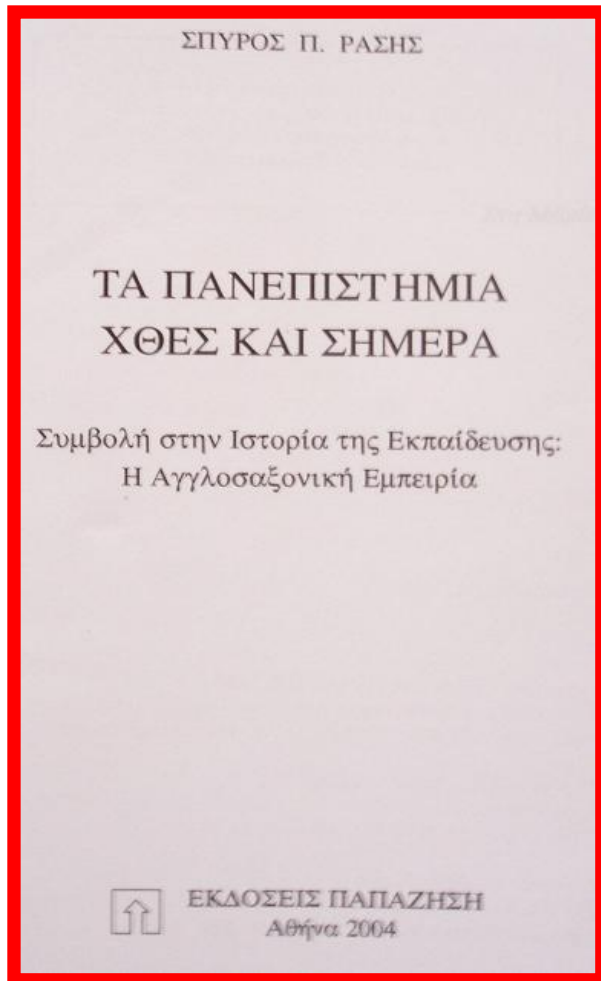
❖ **χ.τ.ε.** = χωρίς τόπο έκδοσης

❖ **αε** = αυτοέκδοση (χωρίς εκδοτικό οίκο).

Παραδείγματα

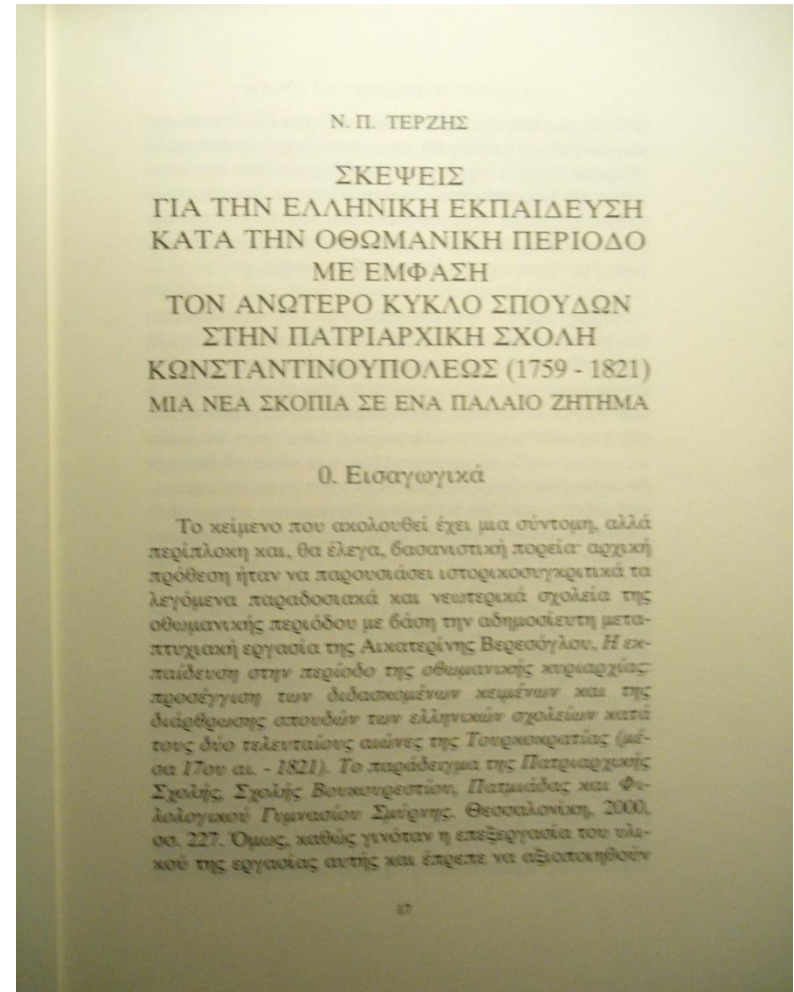
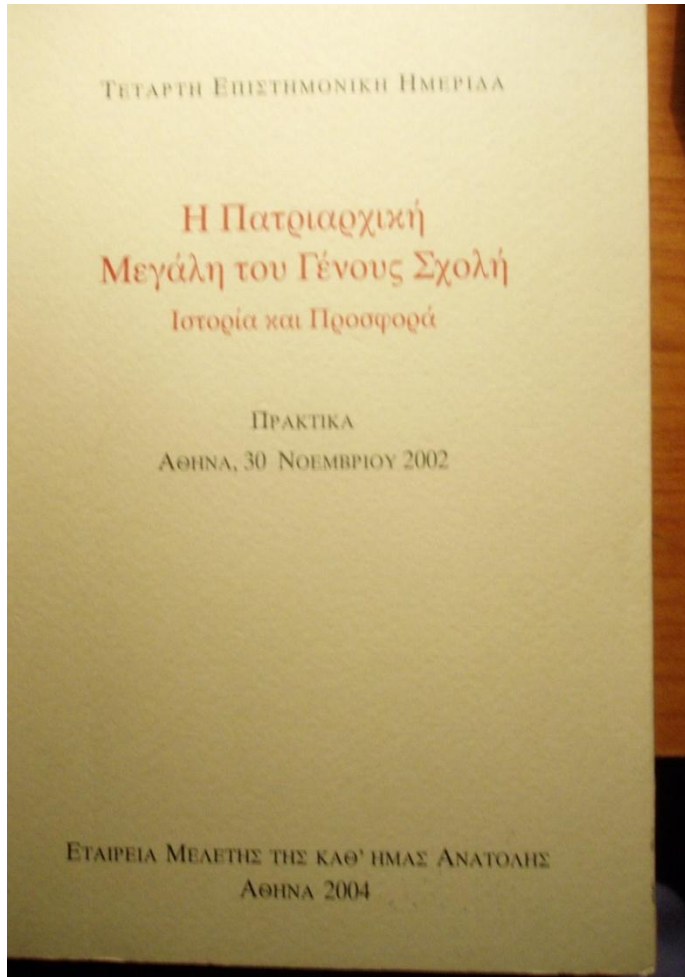

...Η φιλοσοφική θεώρηση του Mill για το Πανεπιστήμιο, που εκφράζει τη δική του κλασική φιλελεύθερη θέση η οποία εντάσσεται στα πλαίσια της δημοκρατικής παράδοσης των σκωτσέζικων Πανεπιστημίων, βρίσκει ένθερμους οπαδούς αλλά και σθεναρούς αντιπάλους στη βρετανική κοινωνία... (σελίδα 229)

σελίδες άρθρου 17-59

Μεθοδολογικά ζητήματα

Ιστορική έρευνα

= ο συστηματικός εντοπισμός, η εκτίμηση και σύνθεση μαρτυριών, προκειμένου να θεμελιωθούν γεγονότα και να συναχθούν συμπεράσματα σχετικά με συμβάντα του παρελθόντος.

Δυσκολίες του ιστορικού:

- Το **ευρύ φάσμα** και η **ποικιλία των πηγών**, τις οποίες πρέπει να εξετάσει.
- Οι περίπλοκες **κριτικές τεχνικές**, τις οποίες πρέπει να εφαρμόσει μόλις ανακαλύψει τις πηγές.

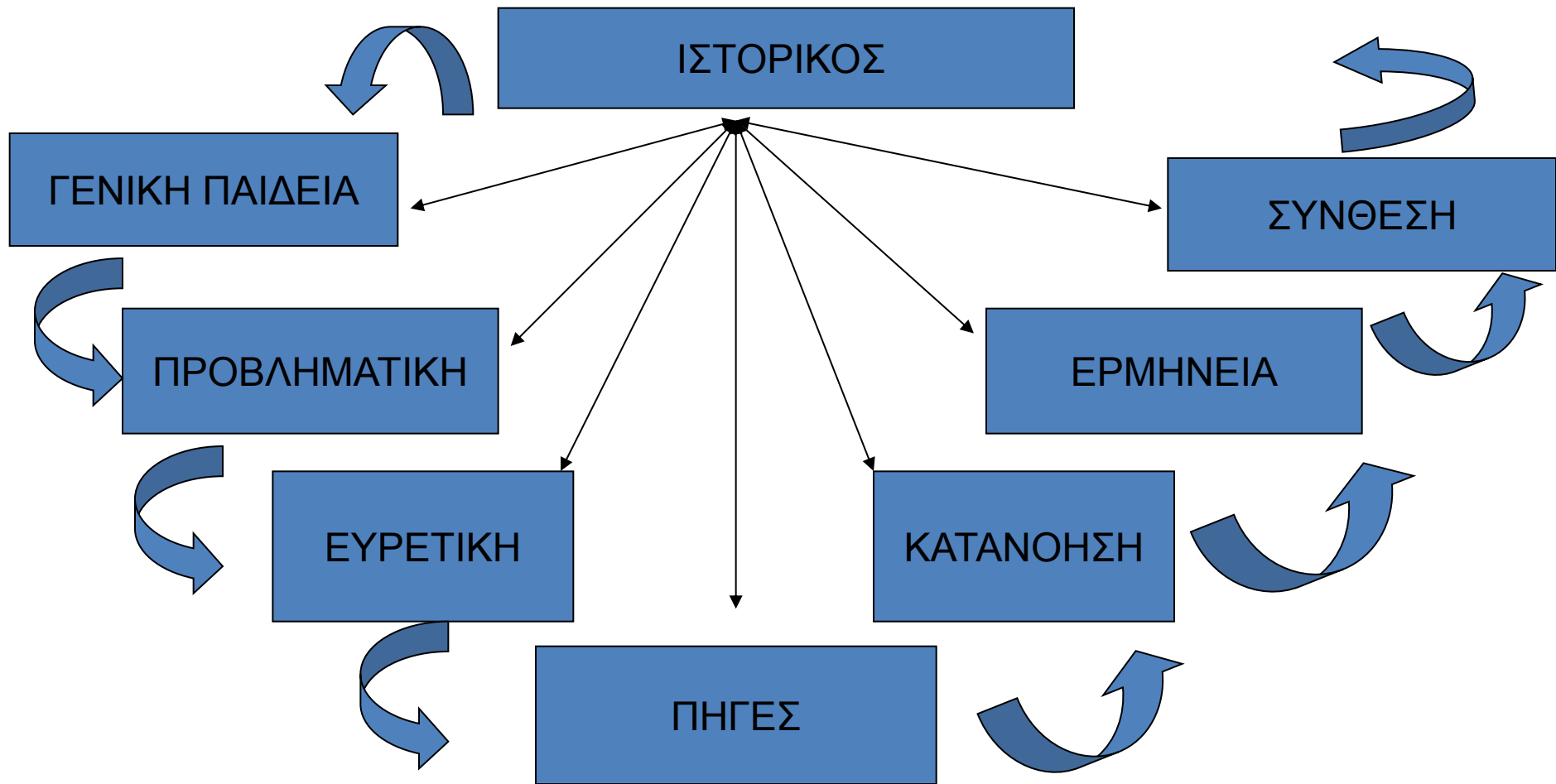
- Η δουλειά του/της ιστορικού είναι **πολυσύνθετη**.
- Σε κάθε στάδιο προϋποτίθεται **ενεργητική μεσολάβηση** του ίδιου του ερευνητή ή της ίδιας ερευνήτριας.

Στάδια της ιστορικής έρευνας:

- Αναζήτηση και πληρότητα των πηγών («ευρετική»)
- Κατανόηση και κριτική των πηγών («ιστορική τεχνική»)
- Ερμηνεία των πηγών («ερμηνευτική»)
- Σύνθεση και παρουσίαση των νέων δεδομένων («σύνθεση»)

«Προβληματική»

- ✓ Στην ιστορική έρευνα έχει ιδιαίτερη σημασία ο/η ερευνητής/τρια να ορίζει προσεκτικά το «πρόβλημα» που θα μελετήσει.
- ✓ Σαφήνεια του ερωτήματος-προβλήματος.
- ✓ Η ιστορική έρευνα στην εκπαίδευση μπορεί να αφορά ένα άτομο, ένα κίνημα, μία ιδέα ή ένα θεσμό. Κανένα, όμως, από αυτά τα αντικείμενα ιστορικού ενδιαφέροντος δεν μπορεί να εξεταστεί απομονωμένα.

«Ευρετική»

- ✓ Αναζήτηση πηγών
- ✓ Πληρότητα πηγών

- ✓ Προσωπικότητα του/της ιστορικού
- ✓ Ικανότητες του/της ιστορικού
- ✓ Έκταση της πληροφόρησης και του προβληματισμού του/της ιστορικού

Πηγές (πρωτογενείς και δευτερογενείς)

Γραπτές Πηγές:

Αυτοβιογραφίες
Βιογραφίες
Αλληλογραφία
Απομνημονεύματα
Εφημερίδες
Περιοδικά
Φυλλάδια
Έγγραφα δημόσια
Κυβερνητικές αναφορές
Πρακτικά Βουλής
Ποιήματα
Μυθιστορήματα
Θεατρικά έργα
Σχολικά βιβλία
Διδακτικό υλικό
Στατιστικά στοιχεία
Ληξιαρχικοί κατάλογοι
Χάρτες

Προφορικές μαρτυρίες:

Συνεντεύξεις
Προγράμματα ραδιοφώνου
Ταινίες/ βίντεο
.....

Οπτικο-ακουστικό υλικό:

Σκίτσα, εικόνες,
φωτογραφίες
Ζωγραφικοί πίνακες
Φιλμς, Βίντεο
.....

Δευτερογενείς πηγές = το πρόσωπο που περιγράφει το γεγονός δεν ήταν παρόν, αλλά το πληροφορήθηκε από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πηγή.

«Εξωτερική κριτική» (= έλεγχος αυθεντικότητας και γνησιότητας της πηγής)

- ✓ Έλεγχος αυθεντικότητας (εξέταση για τυχόν παρεμβολές, απάτες, πλαστογραφίες, επινοήσεις, τεχνάσματα, διαστρεβλώσεις κ.λπ.)
- ✓ Έλεγχος γνησιότητας (υπογραφές, γραφικός χαρακτήρας, γραφή, στυλ, ορθογραφία κ.λπ.)
- ✓ Τεκμηρίωση προέλευσης του εγγράφου (χρόνος, τόπος δημιουργίας, συγγραφέας)
- ✓ Κατηγορία και είδος πηγής
- ✓ Ένταξη της πηγής στο ιστορικό της πλαίσιο

Κριτήρια αυθεντικότητας: «Υποπτες περιπτώσεις»

- ✓ Το έγγραφο δε φαίνεται να έχει νόημα ή περιέχει φανερά σφάλματα
- ✓ Υπάρχουν κι άλλες εκδοχές του ίδιου εγγράφου
- ✓ Περιέχει εσωτερικές ασυνέπειες στο ύφος, στο περιεχόμενο ή στο γραφικό χαρακτήρα
- ✓ Είναι γνωστό ότι έχει διασωθεί μέσω πολλών αντιγραφών
- ✓ Μας έχει παραδοθεί μέσω κάποιου που έχει κάποιο όφελος από την εκδοχή που παρουσιάζει ως σωστή
- ✓ Το έγγραφο έχει αντληθεί από μία δευτερεύουσα πηγή, φερόμενη ως αναξιόπιστη
- ✓ Περιέχει αναχρονισμούς

«Εσωτερική κριτική» (= αξιοπιστία της πηγής)

- ✓ Αξιοπιστία συντάκτη-ακρίβεια αναφερόμενων συμβάντων – ειλικρίνεια (θέση και ρόλος συντάκτη, σχέση με γεγονότα και πρόσωπα, κενά και παραλείψεις, προέλευση πληροφοριών)
- ✓ Ιδεολογική ανάλυση περιεχομένων (ιδέες, αξίες, πεποιθήσεις)
- ✓ Προσδιορισμός ιδιαίτερων φαινομένων και χαρακτηριστικών
- ✓ Σύγκριση και διασταύρωση με άλλες πηγές

«Ερμηνεία»

Αντικειμενικότητα vs Υποκειμενικότητα

ο/η ιστορικός καταλήγει σε ερμηνεία των γεγονότων,
των σχέσεων ανάμεσα στα γεγονότα,
των αιτίων και των συσχετισμών τους

Ιδεολογία του/της ιστορικού ή
η ιδεολογία της εποχής και ο ρόλος της

Βασική έννοια της ερμηνευτικής= Κατανόηση

- ✓ = αντιλαμβάνομαι και εννοώ πλήρως, αποκτώ σαφή και ακριβή συνείδηση ενός πράγματος
- ✓ Κατανόηση, κατά τον Dilthey, ονομάζεται «η διαδικασία κατά την οποία από σημεία, που είναι δεδομένα μέσω των αισθήσεων από έξω, αναγνωρίζουμε κάτι εσωτερικό».

- ✓ **Στοιχειώδης κατανόηση:** προκύπτει από τις ανάγκες της πρακτικής ζωής και συμβαίνει στην καθημερινή ζωή αυτόματα και αυτονόητα.
- ✓ **Ανώτερη κατανόηση:** απαιτεί συνειδητή προσπάθεια κατανόησης και ανώτερες νοητικές διεργασίες.

Φάσεις στην ερμηνεία κειμένων

Προπαρασκευαστική ερμηνεία:

- Εξετάζουμε την αυθεντικότητα του κειμένου
- Συνειδητοποιούμε την προκατανόησή μας, την προσωπική γνώμη και τις γνώσεις μας για το θέμα που πραγματεύεται ο/η συγγραφέας και διατυπώνουμε το δικό μας ερώτημα
- Βρίσκουμε το γενικό νόημα του κειμένου, την κεντρική ιδέα

Ερμηνεία του ίδιου του κειμένου:

- Αναλύουμε το κείμενο από σημασιολογική και συντακτική άποψη. Από το μέρος στο όλο και αντίστροφα (λέξη – πρόταση, πρόταση – παράγραφος, παράγραφος – κεφάλαιο, κεφάλαιο – κεντρικό νόημα)
- Εντοπίζουμε την αλληλουχία του κειμένου (κεντρική θέση, επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα, επεξηγήσεις, παραδείγματα κ.λπ.)

Ερμηνεία με τη βοήθεια και άλλων στοιχείων:

- Αντλούμε πληροφορίες και από άλλες πηγές.
- Συσχετίζουμε το κείμενο με το συνολικό έργο του συγγραφέα.
- Διαπιστώνουμε την εξέλιξη ή μη της σκέψης και των απόψεων του συγγραφέα.

«Σύνθεση»

- ✚ Ο/Η ιστορικός θα πρέπει να μεταδώσει τις απόψεις του/της στο κοινό λαμβάνοντας υπόψη του/της τα βασικά στοιχεία μορφής και δομής της ιστορικής γραφής.
- ✚ Η διαδικασία της σύνθεσης είναι εξίσου δύσκολη φάση και απαιτεί φαντασία, εφευρετικότητα και δημιουργικότητα.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Φλωρεντία Αντωνίου
Θεσσαλονίκη, χειμερινό εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

